

особистості було зроблено на початку XXI століття вітчизняними істориками педагогіки, які зосередили свою увагу на вивченні відповідних традицій та досвіду минулого на західноукраїнських землях.

Зокрема, скарбницю досліджень західноукраїнського регіону з означеної проблеми поповнили наукові розробки, що присвячені теоретичним питанням та узагальненню відповідного педагогічного досвіду періоду кінця XIX – першої третини XX століття щодо:

- морального виховання дітей і молоді (Р.Зозуля, І. Ковальчук, Р. Яковичин);
- морально-релігійного виховання учнівської молоді (Л. Генік, Н. Дмитришина, Г. Котломанітова);
- національного, національно-патріотичного та громадянського виховання підростаючого покоління (О.Бенца, Б. Ступарик, Т. Завгородня, М. Чепіль).

У подальшому вирішенні проблеми громадянського виховання особистості у вітчизняній педагогіці початку XXI ст. було пов'язано із ствердженням європейського «вектору» розвитку української державності та поєдналося із дослідженнями в сфері громадянської освіти.

Висновки. Таким чином, у розв'язанні проблеми громадянського виховання в означений час виявилися наступні традиції.

Наприкінці 1990-х років в українській педагогічній науці основою розв'язання проблеми громадянського виховання особистості стала національна ідея, яка виступила духовною першоосновою та забезпечила визначення мети, принципів, напрямів, змісту, форм і засобів.

На початку XXI століття розв'язання проблеми громадянського виховання особистості почалося активно здійснюватися у площині поєднання традиційних і новаторських підходів. Крім того, якісним «кроком» на шляху подальшого наукового вирішення означеної проблеми стало вивчення теорії та практики громадянського виховання підростаючого покоління в межах історико-педагогічних досліджень, присвячених теоретичним питанням та узагальненню відповідного педагогічного досвіду періоду кінця XIX – першої третини XX століття.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення обраної проблеми у подальшому може відбуватися у площині визначення періодизації розвитку

досліджень з проблеми громадянського виховання в українській педагогічній кінця XX – початку XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Адаменко О.В. Українська педагогічна наука в другій половині XX століття / О.В. Адаменко. – Луганськ : Альма-Матер, 2005. – 704 с.
2. Бай І. Педагогічні засади укладання та ілюстрування українських підручників Галичини (друга половина XIX – початок XX століття) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук / І. Бай. – Івано-Франківськ, 2005. – 20 с.
3. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання : шляхи реалізації / А.М. Бойко. – К., 1996. – 229 с.
4. Голубнич Л.О. Класифікація джерел історіографії педагогічної персоналії / Л.О. Голубнич // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. / Гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2013. – Вип. 15. – С. 162-167.
5. Голубнич Л.О. Класифікація джерел педагогічної історіографії / Л.О. Голубнич // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 26. – С. 30-37.
6. Голубнич Л.О. Педагогічна історіографія : теоретичні аспекти / Л.О. Голубнич // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2012. – Вип. 27. – С. 150-157.
7. Гупан Н.М. Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні / Н.М. Гупан. – К. : Київ. ін-т внутрішніх справ при Нац. академії внутрішніх справ України, 2000. – 222 с.
8. Гупан Н.М. Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект) : дис. ... доктора пед. наук / Н.М. Гупан. – Київ, 2001. – С. 4-5.
9. Єршова Л.М. Історіографія дослідження виховного ідеалу у вітчизняній педагогічній теорії XIX – початку XX ст. / Л.М.Єршова // Педагогічний дискурс : зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. – Хмельницький: ХГПА, 2013. – Вип. 15. – С. 233-237.
10. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Шлях освіти. – 2000. – № 3. – С. 7-13.
11. Стражнікова І. Основні напрями наукових досліджень Західного регіону України другої половини XX – початку XXI століття / І. Стражнікова // Педагогічні науки. – Вип. 63. – Херсон : ХДУ, 2013. – С. 100-103.
12. Ткачов С.І. Громадянська освіта і громадянське виховання: історія та сучасність / С.І. Ткачов. – Харків : ТОВ «ЕДЕНА», 2009. – 225 с.
13. Ткачов С.І. Теорія та практика громадянського виховання дітей і молоді у вітчизняному громадсько-педагогічному русі другої половини XIX – початку XX століття : монографія / С. І. Ткачов. – Харків, 2012. – 396 с.

УДК 378.6.091.279.7:37

Щебликіна Т. А.

АПРОБАЦІЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті визначено сутність поняття моніторингу навчальних досягнень студентів. Представлено авторську систему моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. Схарактеризовано процес апробації цієї системи в практичній роботі вищих педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: навчальні досягнення, система моніторингу, майбутній учитель, гуманітарні дисципліни, апробація.

Щебликіна Т. А. Апробація системи моніторингу учебных достижений студентов гуманитарных специальностей высших педагогических учебных заведений. В статье определена сущность понятия мониторинга учебных достижений студентов. Представлена авторская система мониторинга учебных достижений студентов гуманитарных специальностей высших педагогических учебных заведений. Охарактеризован процесс апробации этой системы в практической работе высших педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: учебные достижения, система мониторинга, будущий учитель, гуманитарные дисциплины, апробация.

Scheblykina T. Approbation of the system of monitoring academic achievements of students of humanitarian specialties at higher educational pedagogical institutions. The publication defines the essence of the notion «monitoring of students' academic achievements»;

presents the authoring system of monitoring academic achievements of students of humanitarian specialties at higher educational pedagogical institutions; characterizes the process of approbation of this system in the practical work of higher educational pedagogical institutions.

Key words: academic achievements, monitoring system, future teacher, humanitarian subject, approbation.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Інтеграція України в європейський освітній простір вимагає динамічного реформування системи вищої освіти відповідно до діючих у ньому вимог. У зв'язку з цим виникає актуальна потреба у вирішенні цілої низки важливих завдань, центральне місце серед яких займає завдання створення ефективної системи моніторингу навчальних досягнень студентів, що має забезпечити об'єктивне оцінювання результатів освітнього процесу у вищій школі. Ураховуючи високу соціальну значущість професії педагога, особлива увага має приділятися цьому питанню у вищому педагогічному навчальному закладі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Як свідчить аналіз наукової літератури, науковцями було досліджено такі аспекти порушеної проблеми: теоретико-методологічні засади організації освітнього моніторингу в навчальному закладі (В. Горб, О. Ляшенко, О. Майоров, С. Шишов та ін.), структуру та зміст освітнього моніторингу як системи й як процесу (А. Белкін, І. Маслікова, В. Приходько та ін.); шляхи здійснення педагогічного контролю навчальних досягнень студентів (В. Аванесов, В. Безпалько, О. Майоров та ін.); засоби, методи й форми оцінювання навчальних досягнень суб'єктів освітнього процесу (Н. Лайдацька, В. Зінченко, О. Мітіна, О. Островерх, О. Пліско, О. Сергеева та інші).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний внесок науковців у вирішення порушеної проблеми, з'ясовано, що в педагогічній теорії та практиці недостатньо мірою досліджено проблему здійснення моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін у сучасних умовах. Це зумовило необхідність розробки та теоретичного обґрунтування системи моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарного профілю педагогічних ВНЗ, яку представлено в попередніх авторських публікаціях. Для перевірки ефективності розробленої моніторингової системи було проведено педагогічний експеримент. У світлі цього доцільно описати реалізацію цієї системи у практичній діяльності педагогічного вишу.

Формулювання цілей статті. Мета статті – схарактеризувати процес апробації системи моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вишів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зважимо, що на підставі аналізу наукової літератури [1-6] в попередніх авторських публікаціях було уточнено, що поняття навчальних досягнень студента використовуються в двох основних значеннях: 1) як інтегративний показник якості вищої освіти; 2) як ступінь досягнення суб'єктом навчання нормативного рівня професійної підготовленості й особистісного саморозвитку. Також було визначено, що моніторинг навчальних досягнень майбутніх учителів являє собою педагогічно доцільну систему дій по збору, опрацюванню, аналізу й інтерпретуванню інформації про сформованість у студентів професійно необхідних знань, умінь, інших компетентностей, особистісних якостей та ціннісних ставлень, досвіду творчої діяльності, що дозволяє об'єктивно

оцінювати процес отримання досягнень та його результат, здійснювати прогноз і корекцію цих досягнень. Крім того, в процесі проведення дослідження було теоретично обґрунтовано, що система моніторингу навчальних досягнень студентів педагогічних ВНЗ включає такі структурні компоненти: мету, завдання, зміст, принципи та технологію реалізації, умови ефективного проведення моніторингової діяльності.

Зазначимо, що під час проведення експерименту моніторинг навчальних досягнень студентів гуманітарних спеціальностей педагогічних вишів спрямовувався на забезпечення отримання своєчасної об'єктивної інформації про стан навчальних досягнень майбутніх учителів відповідно до чинних стандартів вищої освіти. При цьому моніторинговий процес реалізовувався на основі дотримання таких принципів: системності й систематичності; оперативності; науковості; діагностично-прогностичної спрямованості; гласності; об'єктивності; диференційованості перевірки (урахування специфіки програмного матеріалу кожного навчального предмета та індивідуальних особливостей кожної особистості); різноманітності форм і методів реалізації моніторингу навчальних досягнень студентів; єдності вимог з боку всіх викладачів.

Варто також відзначити, що процес моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей реалізовувався в технологічній формі за такими етапами: підготовчо-організаційний, аналітично-проектувальний, діагностично-практичний та коригувально-прогностичний. При цьому слід зауважити, що реалізація цієї технології на практиці мала спірально-циклічний характер, тобто її етапи циклічно повторювались на шляху професійного становлення майбутніх учителів.

Так, на підготовчо-організаційному етапі технології конкретизувалась мета майбутньої моніторингової діяльності – визначення наявного стану навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. На підставі цього було уточнено відповідні завдання: 1) виявити характер мотивів студентів щодо поліпшення власних навчальних досягнень; 2) визначити стан сформованості професійно необхідних знань, умінь, інших компетентностей, набутих майбутніми вчителями у процесі навчання за певною освітньо-професійною програмою; 3) продіагностувати стан сформованості в них професійно необхідних особистісних якостей; 4) виявити характер розвиненості ціннісних ставлень студентів; 5) проаналізувати накопичений студентами досвід творчої діяльності.

Крім того, на даному етапі було уточнено критерії й показники для діагностування навчальних досягнень майбутніх учителів: 1) мотиваційно-ціннісний (розвиненість у студентів мотивів щодо поліпшення своїх навчальних досягнень; характер прояву майбутніми вчителями професійно необхідних ціннісних ставлень); компетентнісний (сформованість у майбутніх учителів визначених у Державному стандарті знань, умінь, компетентностей); особистісно-творчий (характер сформованості у студентів професійно необхідних особистісних

якостей, стан сформованості досвіду творчої діяльності); рефлексивно-цільовий (адекватність самооцінки студентами власних навчальних досягнень, спроможність майбутніх учителів до формулювання послідовних цілей щодо підвищення цих досягнень).

Слід підкреслити, що на вказаному етапі технології було створено експериментальну (859 студ.) та контрольну групи (856 студ.) студентів гуманітарного профілю з різних педагогічних закладів: Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Харківської гуманітарно-педагогічної академії, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Бердянського державного педагогічного університету, Ізмайльського державного гуманітарного університету.

Крім того, важливо відзначити, що на підготовчо-організаційному етапі технології здійснювалась спеціальна підготовка викладачів та студентів експериментальної групи до проведення моніторингу їхніх навчальних досягнень. З цією метою для викладачів проводився цикл науково-практичних семінарів, присвячених проблемі здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарних спеціальностей. Зокрема, було проведено семінари на такі теми: «Моніторинг навчальних досягнень майбутніх учителів як система та як процес», «Зміст та організація моніторингу навчальних досягнень студентів гуманітарного профілю», «Сучасні форми та методи контролю навчальних досягнень студентів при модульній побудові змісту дисципліни», «Педагогічні умови ефективного здійснення моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін» тощо.

У свою чергу, для студентів викладався розроблений нами спецкурс «Самомоніторинг навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін», спрямований на оволодіння студентами знаннями та вміннями, необхідних для отримання ними об'єктивної інформації про сформованість всіх складників цих досягнень.

На другому – *аналітично-проектувальному* – етапі технології моніторингу навчальних досягнень студентів було розроблено план майбутньої моніторингової діяльності, визначено відповідні форми контролю й методи діагностики цих досягнень.

Зазначимо, що в контексті дослідження план здійснення моніторингу навчальних досягнень охоплював такі ієрархічні рівні: ректорат, деканат, кафедри, викладачів і самих студентів. Так, з метою вдосконалення освітнього процесу в педагогічному виші на рівні ректорату розроблявся відповідний план моніторингової діяльності, спрямований на визначення, якою мірою навчальні досягнення майбутніх учителів відповідають вимогам Державного стандарту. Оскільки у виконанні рішень ректора у сфері моніторингу провідну роль відіграє навчальний відділ, його працівники відповідали за планування та проведення контрольних зрізів академічної успішності студентів з різних навчальних предметів, зокрема так званих «ректорських контрольних робіт».

Проведення планових та вибіркового «зрізів» навчальної успішності студентів, здійснення аналізу

результатів їхніх проміжних і підсумкових атестацій як результату опанування змісту освіти входило також до плану роботи деканатів, які традиційно визначають кількісну й якісну успішність студентів гуманітарного профілю на рівні академічних груп та факультету в цілому.

Моніторинг навчальних досягнень студентів планувався також проводити на рівні окремих кафедр. При цьому випускаючі кафедри мали організувати відповідні моніторингові заходи з метою визначення стану засвоєння студентами змісту освіти із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, а також результативності проходження відповідних педагогічних практик. Інші кафедри повинні були реалізувати моніторингову діяльність з метою контролю й перевірки засвоєння студентами змісту освіти з навчальних дисциплін відповідного циклу.

Під час організації експерименту враховувалося, що провідну роль у здійсненні моніторингу навчальних досягнень студентів виконує викладач, який, будучи безпосереднім організатором вивчення ними відповідної навчальної дисципліни, має змогу здійснювати систематичний контроль цих досягнень, виявляти поточні зміни у професійному й особистісному розвитку кожного зі студентів, залучати їх до здійснення системного самомоніторингу навчальних досягнень. При цьому слід відзначити, що рівень професійної готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін переважною мірою зумовлювався навчальними досягненнями з психолого-педагогічних дисциплін, а також з відповідних фахових навчальних предметів та методики їх викладання у школі.

У світлі цього першочергова увага в процесі проведення дослідження приділялась саме цій ланці моніторингової діяльності. Зокрема, на цьому етапі технології викладачі розробляли план реалізації майбутньої моніторингової діяльності, визначали доцільні форми контролю та методів діагностики навчальних досягнень.

На діагностично-практичному етапі реалізації моніторингової технології відбувалось безпосереднє діагностування навчальних досягнень гуманітарного профілю студентів, а саме: сформованості в них професійно необхідних знань, умінь, компетентностей, особистісних якостей, ціннісних ставлень, досвіду творчої діяльності. При цьому важливо відзначити, що з урахуванням порад науковців [7-9] для визначення стану навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін проводились: спостереження, усне опитування, тестування, цільові бесіди, експертне оцінювання, якісний аналіз продукції навчальної діяльності майбутніх педагогів (авторські твори; перекази; есе; доповіді; реферати; графічні роботи: діаграми, схеми, таблиці; самостійні, контрольні, курсові й дипломні роботи, навчально-дослідницькі проекти, презентації, кар'єрне портфоліо тощо); аналіз навчально-професійної діяльності майбутніх учителів в процесі проходження ними педагогічної практики тощо.

Крім того, на цьому етапі технології студенти залучались до проведення самомоніторингу навчальних досягнень, для чого їм рекомендувалося застосувати різні форми самоконтролю та методи діагностики, в тому числі такі: самоспостереження, відповіді на питання для самоконтролю, комп'ютерне тестування, самоаналіз продуктів навчальної

діяльності, збирання матеріалів кар'єрного портфоліо тощо. При необхідності під час здійснення процесу самомоніторингу майбутнім учителям надавалась відповідна педагогічна підтримка.

На коригувально-прогностичному етапі технології на основі аналізу інформації про навчальні досягнення студентів та її зіставлення з нормативною їх моделлю робились висновки про подальші дії викладачів, студентів та інших суб'єктів моніторингового процесу, зокрема про внесення при необхідності відповідних змін у педагогічну взаємодію та інші структурні компоненти навчального процесу. Крім того, перевірялась адекватність самооцінювання студентами стану навчальних досягнень. На цьому етапі також здійснювалось прогнозування подальшого розвитку об'єкта моніторингового дослідження.

Важливо також зауважити, що в процесі проведення дослідження було також виявлено педагогічні умови, які забезпечують підвищення ефективності моніторингу навчальних досягнень майбутніх учителів гуманітарних дисциплін, а саме такі: 1) урахування специфіки змісту навчального матеріалу з дисциплін гуманітарного циклу, що значною мірою впливає на реалізацію моніторингових процедур; 3) системне сполучення моніторингу й самомоніторингу навчальних досягнень студентів; 4) активне використання сучасних комп'ютерних технологій у моніторинговому процесі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, в процесі проведення педагогічного експерименту здійснювалось апробація розробленої системи моніторингу навчальних

досягнень студентів гуманітарних спеціальностей вищих педагогічних навчальних закладів. У подальшому дослідженні передбачається здійснити кількісний та якісний аналіз отриманих результатів цього експерименту, що дозволить зробити висновки про ефективність представленої системи моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Горб В. Г. Методология и теория педагогического мониторинга в вузе : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / В. Г. Горб. – Екатеринбург, 2006. – 368 с.
2. Дубова М. М. Организационно-педагогические основы оценивания учебных достижений студентов как фактор повышения качества обучения в вузе : дис. канд. ... пед. наук : 13.00.08 / М. М. Дубова. – Чита, 2007. – 233 с.
3. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монограф. / В. О. Зінченко. – Луганськ : Вид-во «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 360 с.
4. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ : СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ / ПІД ЗАГ. РЕД. О. В. ОВЧАРУК. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 26-33.
5. Маслікова І. В. Моніторингова система освітнього менеджменту / І. В. Маслікова. – Х. : Основа, 2005. – 144 с.
6. Пліско О. В. Організаційно-педагогічні умови моніторингу навчальних досягнень учнів старшої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / О. В. Пліско. – Х., 2012. – 194 с.
7. Комишан А. І. Діагностика освітньої діяльності студентів на основі рейтингового підходу : теорія, методологія, практика : монограф. / А. І. Комишан, К. І. Хударковський, О. С. Челпанов. – Харків : Новий колегіум, 2011. – 297 с.
8. Зварич І. Засади педагогічного контролю і оцінки знань студентів / І. Зварич // Рідна школа. – 2004. – № 2. – С. 75–77.
9. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / За ред. В. І. Лозової. – Харків : «ОВС», 2006. – 496 с.

УДК 378.111: 37.011.33

Гончаров Д.О.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СТУДЕНТІВ ПОЗИТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ ЇХ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності в процесі організації студентського самоврядування; науково обґрунтовано необхідність забезпечення у студентів позитивної професійної мотивації як умови підготовки їх до виховної діяльності в процесі організації студентського самоврядування. Автором акцентовано увагу на необхідності вирішення завдань для забезпечення професійної мотивації студентів – сформувати професійний інтерес до професії вчителя; забезпечити усвідомлення майбутніми вчителями власної соціальної ролі щодо розв'язання проблем виховання учнівської молоді; сформувати професійно-ціннісне ставлення до виховної роботи; постійно стимулювати студентів до самовдосконалення знань, умінь і професійно значущих якостей, які складають виховну компетентність майбутнього вчителя.

Ключові слова: студент, підготовка до виховної діяльності, студентське самоврядування, професійна мотивація.

Гончаров Д.А. Обеспечение у студентов позитивной профессиональной мотивации как условие их подготовки к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления. Статья посвящена актуальной проблеме подготовки будущих учителей к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления; научно обосновано необходимость обеспечения у студентов позитивной профессиональной мотивации как условия их подготовки к воспитательной деятельности в процессе организации студенческого самоуправления. Автор обращает внимание на необходимость решения задач по обеспечению профессиональной мотивации студентов – формирование профессионального интереса к профессии учителя; обеспечение осознания будущими учителями собственной социальной роли в решении проблем воспитания школьников; формирование профессионально-ценностного отношения к воспитательной работе; постоянное стимулирование студентов к самосовершенствованию знаний, умений, важных профессиональных качеств, которые формируют воспитательную компетентность будущего учителя.

Ключевые слова: студент, подготовка к воспитательной деятельности, студенческое самоуправление, профессиональная мотивация.

Goncharov D.O. Providing for students a positive professional motivation as a condition of their preparation for the educational work in the process of student self-government. The article is devoted to the actual problem of preparation future teachers to educational work in the process of student self-government; scientifically proven the need to ensure the students a positive professional motivation as a condition of their preparation for the educational work in processes of student self-government organization. The author draws attention to the need to meet the challenges of providing professional motivation of students – the formation of professional interest to the teaching profession; ensuring awareness of the future teachers of their own social role in solving the problems of education of schoolboys; Formation